
- DIN PRESA VREMII -

UN PAMFLET REFERITOR LA STAREA NAȚIUNII SĂSEȘTI ÎN CEA DE A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI XIX

Virgil C. Jitariuc

În anii 60-70 ai secolului XIX și în Transilvania au avut loc importante schimbări la nivel politic și social. Viața agitată a acestui deceniu a cauzat luări de poziție din partea naționalităților cu privire la viitorul monarhiei, iar elita intelectuală se va grupa în diverse partide, prin intermediul cărora va acționa într-un sens sau altul.

Și la sașii ardeleni, această perioadă a determinat apariția grupărilor politice. Viața politică a sașilor în această perioadă, era caracterizată prin lipsa de unitate în privința programului național, a modalităților de realizare a năzuințelor naționale. Diferențele de opinie se vor manifesta plenar după instaurarea dualismului, când la nivel politic se vor evidenția două grupări și anume *tinerii* și *bătrânii sași*.¹

Această evoluție social-politică din Transilvania, a favorizat și dezvoltarea vertiginoasă a presei, marcând astfel evoluția societății ardeleni în general, și a comunității săsești, ziarele având un rol determinant în circulația ideilor, în exprimarea opiniilor în legătură cu problemele cu care se confrunta societatea. Publicistica săsească devine unul din stindardele mișcării naționale a sașilor ardeleni, fiind un reper, la care tot mai mulți cetățeni se vor raporta și vor acționa în consonanță cu ceea ce se comunica prin presă. Rolul ei devine tot mai angrenat în slujba națiunii căreia trebuie să-i servească, devenind o portavoce a grupărilor politice, mediul favorit prin care programele, opiniile politice sunt comunicate.²

Ziarul sibian „Siebenbürgisch-Deutsches Wochenblatt” al cărui prim număr a apărut la 3 iunie 1868, era organul de presă a grupării „bătrânilor sași”, condusă de episcopul Georg Daniel Teutsch. Foaia avea să apară săptămânal, în fiecare zi de miercuri, având 16 pagini.³

Conținutul bogat al ziarului era bine structurat, printre rubricile sale numărându-se de exemplu *Wochenschu* – jurnalul principalelor evenimente politice ale săptămânii, *Correspondenz*, cu numeroase relatări din diverse localități săsești ardeleni, *Archiv*, care conținea o serie de articole cu caracter istoric, mai ales cu privire la istoria sașilor ardeleni.⁴

Pamfletul a cărui traducere o redăm mai jos, a apărut la rubrica *Anregung*. Faptul că a apărut la această rubrică (*Anregung* – motivații – impulsuri – subiecte pentru meditație), sugerează scopul acestui articol, autorul dorind să prezinte în stil pamfletar starea prezentă a națiunii săsești, incitându-l totodată pe cititor la meditație asupra acesteia, cât și asupra viitorului ei incert.

Redăm în continuare textul pamfletului apărut în ziarul sibian „Siebenbuer-gisch-Deutsches Wochenblatt” Nr.11 din 12 August 1868, pag. 168-169, tipărit la

¹ Konrad Gündisch *Sächsische Nation und deutsche Nation*, Studienbuchreihe der Stiftung Ostdeutschen Kulturrat. Band

² Langen Müller, München, 1998, pp.145-147.

³ Nicolae Teșculă, *Presa social politică din Transilvania 1850-1876*, Presa Universitară Clujeană, 2010, p. 9.

⁴ *Ibidem*, p. 56.

⁵ *Ibidem*, p. 57.

editura Joseph Dortleff sen:

Nr. 11.

Ersteht
jeden Mittwoch.

Kostet
mit Vorbestellung
oder Bestellung ins
Haus:

für 1 Jahr fl. 6.—
" 1/2 " fl. 2.50

Siebenbürgisch-Deutsches

Wochenblatt.

Sermannstadt, den 12. August 1868.

1. Jahrgang.

Inhalts-Verzeichniss:

für den Raum einer
halbes getheilten Ger-
menscheile bei eigen-
thümlicher Einrichtung
5 Tr., bei zweimaliger
4 Tr., bei dreimaliger
3 Tr., odersten 20 Tr.
5. Tr. Stempelgebühren
für jede Anzeigung,
größere Inserate nach
Kath. billiger.

Nun pränumerirt: In **Melisch** Buchhandlung Joh. Hedrich; in **Schäßburg** bei Herrn **C. S. Haberfang**, Buchhändler; in **Stadlberg** bei Herrn **Joh. G. Kinn**,
Kaufmann; in **Mühlbach** bei Herrn **Sam. Winkler**, Votollorierant; in **Altkirch** bei Herrn **C. Schell**; in **Kronstadt** bei **Brant & Drehsandt**.

Observații asupra fiziologiei sașilor transilvăneni

„Nu mă pot abține de a privi mândra nație săsească ca fiind un animal. Ea este în ochii mei un organism, un individ, pe care prefer să îl numesc mai degrabă animal decât om, doar pentru faptul că noțiunea „animal” ocupă un loc mai înalt în scara mea de valori, iar în denumirea aceasta îl sub-includ și pe om. În ce măsură sunt îndreptățiți să fac aceasta, se va arăta în cele ce urmează, însă pentru că îmi arog a priori acest drept, nimeni nu îmi va putea lua dreptul de a face asupra acestui animal specific și unele considerațiuni specifice. Prin „activități fiziologice” se înțeleg manifestările unui organism perfect sănătos – dar oare unde e de găsit unul ca acesta? - Fiecare are problemele sale, unii fiind cu adevărat grav bolnavi – așa cum este și brava nație săsească. De aceea în cazul meu specific, va trebui să fac abstracție de ideea de națiune săsească ideală, perfect sănătoasă - și de dragul corectitudinii - să iau în considerare și manifestările patologice sau bolnăvicioase ale acestui animal.”⁵

Înainte de toate trebuie să aflăm, dacă avem de a face cu un băiețel sau cu o fetiță. Așa că – trebuie să ridic cu îndrăzneală această cortină – rapid – ia uite! Este – o muiere; și, - acum poți iar să cobori, cortina mea, - nu încape îndoială, pentru că această fire capricioasă (launa altarum jungferarum)⁶, blândă și molcomă, această instabilitate, invidie, cochetărie etc. le putem găsi numai la o muiere.⁷

Observ deja acum, că acest animal trăiește în Austria, unii spun că în Ungaria, alții în Transilvania, alții în Dacia superioară, unii spun că pe propriul pământ, alții că pe pământul altora, poate că unii spun chiar că nici nu mai trăiește și că eventual a fost deja împușcat. Însă eu l-am văzut și l-am cunoscut, - așa că nu doresc să mai polemizez. Este un animal de uscat, trăiește pe uscat, înoată doar când este nevoit, își construiește cuiburile din material dur și își caută singur hrana, - (nu este întreținut). Este un animal de casă foarte blând și datorită abilităților și a bunăvoinței sale este folosit mereu pentru toate muncile posibile. Apartine genului om.⁸

⁵ Un pamflet interesant prin care autorul necunoscut compară națiunea săsească cu un organism uman, care acționează după anumite reguli, dispune de virtuți și vicii, care determină evoluția viitoare a organismului. Vedem aici o interpretare romantică de influență herderiană a națiunii văzută ca un element organic, care acționează unitar și are la bază elemente specifice, ca limbă, religie, origini, teritoriu.

⁶ launa altarum jungferarum – „latnizare” din germană „Launen alter Junfrauen” capriciile fecioarelor bătrâne.

⁷ Autorul se dovedește a fi puțin misogin, deoarece compară activitatea unei națiuni cu capriciile unei domnișoare, care nu are un obiectiv clar și este foarte confuză în viață.

⁸ Face referire la istoria națională săsească și la statutul lor în Transilvania pe Pământul Crăiesc și exprimă foarte bine statutul viitor incert al sașilor, care dintr-o națiune privilegiată devin acum o minoritate într-un stat unitar maghiar.

I. Neurofiziologia. Nu fac parte din acei credincioși, care cred că este posibil ca dintr-un nimic să se nască forțe, și sunt foarte convins, că există o materie (nervi și substanță cenușie), a cărei activitate se manifestă prin activitate spirituală, din care motiv nu există nici spirite bolnave ci doar boli ale creierului cu simptome ale demenței. Aceasta se poate observa și la animalul nostru foarte clar, pentru că dacă ceva merge prost pentru națiunea săsească, soluțiile care-i sunt la-ndemână sunt întotdeauna cele mai proaste. Activitatea nervoasă se propagă cu viteză limitată, însă deseori cu viteză infinit de mică, dacă ne gândim la cât timp se scurge până ce națiunea săsească își pune dorințele în practică. Nervii frontali ai coloanei vertebrale sunt motrici iar cei din spate senzitivi. Acest lucru este experimentat cu bâte oficiale, și se poate spune că traumele provocate de mijlocul stimulativ animalului nostru, sunt mult mai adânci ca la vecinii noștri, cu excepția noilor țărani. Pentru că nervii senzitivi hrănesc sufletul, creierul prelucrând senzațiile captate de aceștia, îi vom analiza în mod special.⁹

Văzul. Acuratețea vizuală a națiunii săsești depinde în totalitate de agerimea sufletului ei. Ea cochetează cu oricine, fie că acesta îi apare în opinci sau în cizme. Uneori e mioapă iar câteodată i se întunecă sau vede fulgere în fața ochilor însă aceasta doar în stare de agitație. Relațiile strânse între nervi și spirit sunt evidente dacă-i privim ochii. Dacă i se așează națiunii săsești în fața ochiului drept o sticlă galbenă, iar în același timp o sticlă albastră în fața ochiului stâng, atunci ea vede totul verde; și această performanță o reușește chiar fiecare sas în parte. Așa că cele două culori se amestecă în suflet, și astfel este posibil să-i oferi nației săsești ca fiind alb, ceva care de fapt este cenușiu.¹⁰

Auzul. Auzul este cam slab, de aceea nu nimerește niciodată tonul corect, dar păstrează cele mai diverse ritmuri, în special când dirijează șefi de orchestră străini, chiar dacă fac aceasta până la pragul lipsei de tact. În general îi place muzica veselă, dar se pricepe mult mai bine să cânte melodii mai serioase, în special Psalmi, - un rezultat al deselor repetiții. Nu apare niciodată ca prim violonistă, ci întotdeauna ca cea de a doua. Deși este slab, auzul ei poate separa cu claritate fiecare din sunetele unice dintr-o mare orchestră, fie că ele sunt ale vioarei vieneză, flautului din Pesta, sau ale fluierului de la Blaj.¹¹

Mirosul și gustul. Cu aceste două simțuri nu dorim să ne pierdem timpul prea mult. Primul dispare de obicei cu prima inflamație a nasului, și pentru că animalul nostru în special, primește adesea dușuri reci de cum s-a încălzit un pic – la el inflamația devine gripă cronică. Și gustul ne este indiferent. Multe din substanțele pe care noi le considerăm fiind gustoase, nu sunt. Legați-l pe cineva la ochi, astupați-i nasul și puneți-i ceapă în gură, - cu siguranță că nu va recunoaște ceapa. Ochii

⁹ Vorbește despre aceleași neliniști din cadrul națiunii cu privire la viitor, disputele interne dintre grupări, care în multe cazuri au și tendințe violente în unele orașe.

¹⁰ O comparație foarte interesantă legată de culori: galben specific casei imperiale Habsburgice, de albastru, una dintre culorile săsești, care prin comasare formează un verde, culoare atribuită națiunii maghiare și deci arată ambivalența sașilor între ideea unui imperiu federativ centralizat austriac și cel de stat unitar maghiar unitar prin unirea Transilvaniei cu Ungaria, ceea ce explică și viața politică complicată între *Tinerii sași* adepți ai uniunii și conservatorii *bătrânii sași*, adepți ai Austriei ca entitate unitară. Săptămânalul sibian este unul fidel bătrânilor sași și practic arată că în urma disputelor sașilor cu casa de Habsburg va avea de câștigat elita maghiară.

¹¹ Se referă la statutul sașilor din Transilvania aflați între două mari națiuni, maghiarii și românii, iar în disputa națională dintre cele două națiuni s-ar putea să existe temerea după care sașii să nu fie ascultați și opiniile lor să nu fie luate în considerare.

*animalului nostru nu sunt deschiși prea tare, și nici de o respirație prea liberă nu se pat e **hc** ura.*¹²

Pipăitul. După cum am mai spus, există nervi ce simt și nervi ce mișcă, cei care mișcă sunt în cazul nostru prezenți în număr semnificativ mai mic. Iar în creier există unele organe, calmante ale nervilor, și anume inhibitori foarte puternici, care exercită presiuni asupra exprimării verbale, și mai mult, asupra raționamentului care și fără acestea este deja presat puternic. Să se elibereze de acestea este evident dificil.¹³

Există simpatii și antipatii. Antipatia față de alte nații este extrem de mică, prezentă doar când națiunea săsească este afectată de celelalte, sau când nu are contacte dese cu acestea, - deci, din neștiință. Are virtuți și vicii, ca orice alt animal; cele dintâi sunt însă preponderente, pentru că dacă nu ar fi așa, ar domina celelalte, iar atunci bunul ei renume ar dispărea de tot. Cât privește percepțiile economice există la ea o orientare bolnăvicioasă. Deși a renunțat într-o anumită măsură la atracția infantilă spre pocale de aur, curele și agrafe, înclinația ei bolnăvicioasă spre posesii aproape opulente dovedește că conștiința ei încă nu a evoluat în așa măsură încât poate să fie de acord cu cuvintele lui T. Buckle¹⁴ cum „că adevărata bogăție constă doar în valoarea pe care îndemnarea și munca o pot adăuga materiei prime.” - Cuprinsă de prejudecăți aristocrate ea vorbește deseori despre arborele ei genealogic de mai bine de 700 ani, accentuând predilect predicatul acesteia „din Germania”. Când nervii oboresc, spiritul se duce la culcare și îi lasă pe Dumnezeu și pe miniștrii săi să lucreze. Deseori doarme foarte mult, așa cum dorm copii mici, dar la ea creierul nu se dezvoltă în timpul somnului, ca la cei din urmă. Suportă foarte bine călătoria cu trenul, - dar nu posedă o rețea proprie de căi ferate.¹⁵

Fiziologia organelor sufletului. Despre creierul națiunii săsești nu se poate spune, că cele două jumătăți ale sale, așezate simetric, funcționează independent, ca la alte animale, pentru că ceea ce i se inoculează pe de-o parte de organe laice, dependente, pe de altă parte de cele bisericești, este preluat în mod unitar, fapt pentru care creierul ei mic nu poate acționa ca și un regularizator de mișcare independent burghez. Nervus Sympaticus nu este subordonat doar voinței, iar în stare de excitație sentimentală acest nerv este capabil să predomine decisiv acesteia.

Ea își dezvoltă spiritul doar în cadrul instituțiilor private, alegând și plătindu-și proprii dascăli. Deși este mult umblată la școală, cunoștințele ei nu depășesc cu mult cititul și scrisul, chiar dacă este în stare să citească calendare timbrate. Vorbește mai multe limbi străine, în special româna și maghiara. Fiecare a doua duminică

¹² Într-o formă foarte plastică este exprimată neputința sașilor de a se exprima plenar și pericolul deznăționalizării în cazul în care nu se va veghea cu strășnicie la apărarea „mirosului și gustului”, deci a ființei naționale.

¹³ Pentru apărarea ființei naționale este nevoie de atenție deosebită, deoarece sunt foarte mulți factori care amăgesc națiunea. Se referă la liberalismul maghiar, care în spatele idealurilor democratice dorește crearea unui stat național în care sașii își vor pierde drepturile și privilegiile seculare.

¹⁴ Henry Thomas Buckle 1921 – 1862, istoric britanic, autorul lucrării neterminată „Istoria a civilizației în Anglia”.

¹⁵ Critică lipsa de reacție a sașilor la agresiunile venite din exterior și că reacționează doar punctual la niște provocări mărunte. De multe ori se bate cu pumnul în piept și își arogă o identitate germană, o apartenență la Germania lui Otto von Bismarck, însă uită să își facă ordine în propria țară, unde atât maghiarii cât și românii atentează la integritatea lor națională, mai mult decât atât, nu se preocupă de propria dezvoltare economică, văzută în epocă ca o soluție pentru salvarea națională și nu are un proiect comun pentru ca noua cucerire în domeniul comunicațiilor, văzută ca un factor de progres, și anume, căile ferate să treacă prin localitățile săsești. Sibiul și Brașovul au o ceartă sterilă cu privire la traseul căii ferate ardelenice prin pasul Turnul Roșu sau prin Pasul Timiș, ceea ce dăunează profund națiunii.

poate asculta limba germană pură.

Are în vedere învățarea limbii ruse. Se poate observa foarte clar la animalul nostru că firea sa nu poate deosebi gândirea sănătoasă de cea bolnavă. Asocierea de idei este deseori corectă și la bolnavii mintali, numai că premisele lor sunt greșite. Dacă nația săsească este legată de premise corecte, atunci indiferent că este bolnavă sau sănătoasă ea va elabora și va ști să execute cu succes un program cumsecade. Dacă de exemplu i-am pune problema cetățenească asupra comportamentului ei în cazul unor școli bune, impozite suportabile și justiție competentă, precis i-ar găsi răspunsul.

Ea diferențiază foarte fin între acțiunile sale bune sau rele. Pe cele bune le dezbate cu mare plăcere cu vecinii săi, comparând totodată cu plăcere virtuțile ei cu viciile acestora din urmă.

Ea evită viciile, mai ales din teama suportării rușinii unei pedepse dezonorante. Îi place să se afle într-o înaltă societate, și îi este rușine în compania claselor inferioare, sau chiar a persoanelor rău famate; dar cu toată suspiciunea ei față de străini, a fost deseori înșelată, deoarece este prea comodă. Întrunirile publice, cum ar fi la cârciumă, șezători, iarmaroace, sau plimbările sub clar de lună, îi sunt foarte dragi. Spiritul ei războinic de odinioară s-a estompat datorită progresului civilizației; îi plac acum mai mult artele păcii și a înțelegerii, chiar și în relația cu armata, atât de mult încât renunță de obicei la a-și impune propriile păreri.

Coordonarea mișcării, adică posibilitatea de a se îndrepta spre dreapta când alte animale merg spre stânga, este doar un neajuns al spiritului său. Întotdeauna a militat pentru o Austrie unită, dar datorită ideilor speculative cu care a fost îndoctrinită, nu mai acționează demult în acest sens. Înainte credea în valabilitatea universală a expresiei matematice: unu ori unu este egal cu unu. Noua artă a socotitului o învață că și doi ori unu ar face tot unu. De ce nu? Dacă chiar și învățătura sfintei treime arată că $3 = 1$, ceea ce doar necredincioșii nu vor să accepte.

La alte animale voința nu se manifestă doar prin activități fizice, la al nostru începe de asemenea acum să se miște și pe tărâmul inteligenței.

Uneori această voință doarme. Atunci începe visarea, unde mersul ideilor și marșul gândirii devin de cele mai multe ori foarte absurde, - înfricoșătoare chiar când se dezvoltă până la somnambulism. În cazul în care un factor al organului voinței devine variabil, prin ruperea vârfului său, sau se schimbă însoțitorul (comes) acestuia, atunci animalul nostru se învârteste în jurul propriei axe și nu se știe cu siguranță, care va fi în definitiv capul și care coada.¹⁶

III. Fiziologia reproducerii și a hrănirii. *Pasiunile sexuale sunt de ob ceii inhibitate în mod artificial. El este interesat doar de decența exterioară. Pe aceasta încearcă să o păstreze cu mare sfială. Și nesăbuința naturală este disimulată într-o anume măsură de către un temperament flegmatic. În secret răspunde sărutărilor și strângerilor de mână, însă fără prea mare entuziasm, poate doar pentru că așa se*

¹⁶ Aduce critică elitei naționale săsești, care este prea intelectuală și prea apropiată de mediile clericale, ceea ce face ca întreaga mișcare națională să aibă o tendință legalistă cu discursuri mobilizatoare. Nu este o elită economică care să impună prin forță și respect. Se complace în discuții populiste și în ultimul timp este dezbinată politic între grupări. A militat pentru păstrarea vechilor privilegii medievale, din care a făcut un adevărat cult, însă acest lucru face să fie departe de noile realități politice și sociale, lucru care în opina pamfletarului se vede a fi extrem de dăunător, pentru că va pierde autonomia și instituția supremă a sașilor Universitatea națională și comitele dacă nu de va alia cu Austria și cu împăratul.

obișnuiește. Se gândește la căsătorie deja la 14 ani, însă nu își dorește mai mult de doi copii. Atracția între sexe apare rareori datorită aspectului exterior sau a altor virtuți personale, depinzând adesea doar de avere, o adevărată simpatie între țări. Câteodată cred eu, ar avea sentimente personale, dar nu le stăpânește pe deplin.¹⁷

Pentru că tocmai vorbeam despre secrete, aș dori să mai pomenesc – trecând peste multa transpirație irosită, - despre păr. Poartă părul blond legat într-o coadă groasă lungă și tare și îl unge cu unt din abundență. Această frizură nu a schimbat-o din copilărie. În general se lasă încă foarte puțin influențată de modă¹⁸. În timpul deselor sale sejururi la țară, poartă un joben fără boruri, iar sub gulerul său de blană este cusută o toacă.¹⁹

Hrana lui este relativ simplă și neprelucrată. Stomacul său digeră totul. Chiar recent a fost hrănit cu cele mai indigerabile alimente, cu diplome și patente, și nimic dintre acestea nu i-a căzut greu la stomac. După sistarea acestei alimentații, înfulecă din găluștele reîncălzite de la 48, și bea vin roșu ca sângele din 48, chiar dacă înainte refuza această hrană. La asemenea opește mai mari este invitată doar ocazional, așa că încearcă să își procure singură hrana.²⁰

Are și dreptate în această privință. Produsele din bucătăria proprie sunt mai spornice decât pesmeții aruncați de sus.²¹

Dar, tu, animalul meu, fiind și băutor de bere, vei înțelege ce înseamnă dacă te voi saluta deocamdată cu:

Slavă ție, națiune săsească, beau în cinstea ta, - restul, spuma!²²”

¹⁷ O comparație interesantă între ambivalența politică a sașilor între națiunile ardeleni și casa de Habsburg, care este dăunătoare, iar pe de altă parte avem un atac sublim la politica demografică promovată la nivel național prin care ritmul nașterilor la sași era unul mult mai mic decât al celorlalte națiuni ardeleni, ceea ce în viitor va duce la stingerea nației.

¹⁸ Aluzie la conservatorismul sașilor transilvăneni

¹⁹ Autorul critică populismul elitei săsești

²⁰ Se hrănește din amintirile unor vremuri trecute, opiniile sale nemaifiind atât de importante la luarea marilor decizii -

²¹ Este un semnal de alarmă dat elitei intelectuale cu privire la ceea ce acceptă pentru viitorul național al sașilor în Transilvania. Arată că diplomele și patentele istorice nu au mare importanță și la fel și lupta sașilor la 1848, care în multe cazuri s-a dovedit a fi fără rost, cere pragmatism și o activitate politică plină de consistență.

²² Fiind o națiune germană autorul pamfletului compară elita cu berea, cere separarea în cadrul elitei politice a elementelor dăunătoare pentru națiune care să se elimine prin consumarea berii și să rămână doar spuma elitei, care să ajute la dezvoltarea națiunii.

**- AUS DER ZEITGENÖSSISCHEN PRESSE –
EIN PAMPHLET IN BEZUG AUF DIE LAGE DER SIEBENBÜRGER
SACHSEN IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES NEUNZEHNTE
JAHRHUNDERTS
(Zusammenfassung)**

Wir stellen hier in rumänischer Übersetzung ein Pamphlet vor, welches in der Hermannstädter Wochenschrift „Siebenbuergisch-Deutsches Wochenblatt“ Nr.11 vom 12. August 1868, S.168-169, im Joseph Dorteiff sen. Verlag erschien.

Der anonyme Verfasser beschreibt in pamphletarischem Stil die damalige Lage des sächsischen Volkes, und regt zugleich die Leser zum nachdenken über diese und über ihre ungewisse Zukunft an.

Cuvinte cheie: Sașii transilvăneni, pamflet, Siebenbuergisch-Deutsches Wochenblatt, presa, grupări politice.

Stichwörter: Siebenbürger Sachsen, Pamphlet, Siebenbuergisch-Deutsches Wochenblatt, Presse, politische Richtungen.

